Poradnik dla nauczyciela
języka polskiego
rozpoczynającego pracę w szkole

Jak pracować z dziećmi powracającymi z zagranicy do Polski?

Poradnik dla nauczyciela języka polskiego rozpoczynającego pracę w szkole

Jak pracować z dziećmi powracającymi z zagranicy do Polski?

Opracowanie:

M. Bociek, M. Chrzan, M. Dalecka, J. Kosmal, M. Mrozińska,

O. Wegner, A. Warnenska

studentki filologii polskiej

Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Pod kierunkiem merytorycznym

dr Iwony Mandrzejewskiej-Smól

Spis treści

CZĘŚĆ I

Akty prawne ……. 3

CZĘŚĆ II

Studia podyplomowe, szkolenia i kursy ……. 7

CZĘŚĆ III

Podstawy prawne dotyczące nauki cudzoziemców w szkole oraz zadania samorządu związane z organizacją ich edukacji …….. 10

CZĘŚĆ IV

Organizacja edukacji cudzoziemców w polskiej szkole ……..11

CZĘŚĆ V

Rola i zadania psychologa 13

CZĘŚĆ VI

Zadania i rola nauczyciela w procesie dydaktycznym 17

CZĘŚĆ VII

Asystent kulturowy - pomoc nauczyciela ……. 19

CZĘŚĆ VIII

Narzędzia diagnozy umiejętności językowych …….. 21

Bibliografia 24

CZĘŚĆ I

Akty prawne

Ostatnimi czasy w polskich szkołach coraz częstszym zjawiskiem jest pojawianie się uczniów, którzy przybywają z zagranicy. Są oni albo obywatelami polskimi, którzy uczęszczali do szkół należących do systemów oświaty innych państw, albo posiadaczami niepolskiego obywatelstwa. Przyjmowanie i kształcenie tych uczniów jest nie lada wyzwaniem dla dyrektorów i nauczycieli, z którym przychodzi im się mierzyć.

Możliwość zdobycia pracy poza Polską, chęć zmiany otoczenia, otwarte granice, brak problemów z przemieszczaniem się między państwami czy po prostu z podróżowaniem, sprawiają, że Polacy masowo decydują się opuścić swoją ojczyznę i żyć poza jej granicami. Często emigracja odbywa się całymi rodzinami, więc po osiedleniu w nowym miejscu, dzieci i młodzież podejmują naukę w angielskich, francuskich, niemieckich czy innych zagranicznych szkołach. Uczą się w nich jakiś czas, po czym nierzadko dochodzi do sytuacji, że rodzice postanawiają jednak wrócić do Polski. Różnice w systemach edukacyjnych na świecie są jednak znaczne i oczywiste, więc pojawiają się pewne problemy natury organizacyjnej oraz wątpliwości dotyczące warunków, zasad i kryteriów, które pomogłyby wprowadzić przybywających z zagranicy uczniów do polskiej szkoły.

Pomocna może okazać się informacja, że warunki podejmowania nauki przez dzieci powracające z emigracji zostały określone w **ustawie o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 roku**, dokładnie należy ich szukać w przepisach art. 94a (Dz.U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572 ze zm.). Innym dokumentem, który również zawiera cenne wskazówki, jest **rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 lipca 2015 r.** w sprawie warunków i trybu przyjmowania do publicznych przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego, szkół i placówek osób niebędących obywatelami polskimi oraz obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw, a także organizacji dodatkowej nauki języka polskiego, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz nauki języka i kultury kraju pochodzenia (Dz.U. z 2015 r., poz. 1202).

O czym należy pamietać:

- Dzieci i młodzież powracające z emigracji są przyjmowane do szkół na podstawie dokumentów, bez konieczności poddawania ich procedurom prowadzącym do ustalenia ich polskich odpowiedników. O przyjęciu decyduje dyrektor szkoły, a w przypadku szkoły rejonowej – uczniowie przyjmowani są z urzędu.

- Uczniom, którzy nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do kontynuowania nauki, przysługuje prawo do dodatkowego, bezpłatnego kształcenia w zakresie języka polskiego. Zajęcia odbywają się w formie fakultetów w wymiarze nie niższym niż dwie godziny lekcyjne tygodniowo, nie dłużej niż przez okres 12 miesięcy.

- Uczniowie, którzy powracają z emigracji, mają także możliwość korzystania przez rok - 12 miesięcy - z dodatkowych zajęć wyrównawczych z poszczególnych przedmiotów.

- Łączny wymiar dodatkowych zajęć z języka polskiego i przedmiotowych zajęć wyrównawczych nie może przekroczyć pięciu godzin lekcyjnych tygodniowo.

- Sposoby uzupełnienia różnic programowych u uczniów powracających z zagranicy, które zapewne będą miały istotne znaczenie przy klasyfikacji końcowej czy rocznej ucznia, zostały zawarte w **artykule 44f ustawy o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r.** (Dz. U. z 2019 r. poz. 1481) oraz w **rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 sierpnia 2019 r.** w sprawie szczegółowych warunków przechodzenia ucznia ze szkoły publicznej, publicznej szkoły artystycznej, szkoły niepublicznej lub niepublicznej szkoły artystycznej o uprawnieniach publicznej szkoły artystycznej, do szkoły publicznej innego typu albo szkoły publicznej tego samego typu (Dz. U. z 2019 r. poz. 1641).

- Warunki uzupełniania różnic programowych z obowiązkowych zajęć edukacyjnych realizowanych w oddziale szkoły, do której uczeń przechodzi, ustalają indywidualnie nauczyciele prowadzący owe zajęcia.

- Zadaniem dyrektora szkoły jest zapewnienie uczniowi warunków do zrealizowania, uzupełnienia zaległości obowiązkowych treści nauczania z obowiązkowych przedmiotów czy zajęć, których nie realizował on w szkole, z której przechodzi.

- W przypadku, kiedy z powodu rozplanowania zajęć edukacyjnych lub też z innych ważnych przyczyn nie można zapewnić uczniowi warunków do zrealizowania obowiązkowych treści nauczania (ponieważ np.: zostały one już zrealizowane w szkole, do której uczeń przechodzi), uczniowi przeprowadza się egzamin klasyfikacyjny z tych treści.

- Uczniom przybywającym do Polski przysługuje też prawo do pomocy udzielanej przez osobę władającą językiem kraju pochodzenia ucznia, zatrudnioną w charakterze

pomocy nauczyciela. Taką osobę zatrudnia dyrektor szkoły przez okres nie dłuższy niż 12 miesięcy.

- Jeżeli uczeń nie zna wystarczająco języka polskiego, przysługuje mu dostosowanie warunków przeprowadzania i oceniania egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego. Odbywa się to m.in. poprzez wykorzystanie odpowiednich środków dydaktycznych (np. słownika dwujęzycznego) oraz wydłużenie czasu przewidzianego na napisanie egzaminów. Nie jest wymagana konsultacja z poradnią psychologiczno-pedagogiczną ani z kuratorium oświaty. Decyzje o dostosowywaniu warunków i form przeprowadzenia egzaminu oraz dokładny zakres tych dostosowań podejmowane są pomiędzy dyrektorem szkoły (po uzgodnieniu z radą pedagogiczną) a dyrektorem okręgowej komisji egzaminacyjnej.

Biorąc pod uwagę, z jakimi problemami przychodzi borykać się uczniom powracającym do Polski często po wielu latach pobytu poza nią lub przybywających do tego kraju bez wcześniejszego kontaktu z nim, należy dołożyć wszelkich starań, by konieczne uzupełnianie różnic programowych odbywało się w sposób nieprzeciążający ucznia. Wybór form udzielania pomocy uczniom w wyrównaniu różnic programowych należy więc do nauczycieli i dyrektora szkoły, jednak wszystkie decyzje należy podejmować w porozumieniu z rodzicami konkretnego ucznia.

Zadaniem dyrektora szkoły i całego grona pedagogicznego jest wspieranie ucznia i ułatwianie mu wyrównywania różnić programowych.

Warto zapoznać się z dokumentem takim jak:

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw. Dokument dostępny jest na stronie:

https://www.prawo.vulcan.edu.pl/przegdok.asp?qdatprz=akt&qplikid=4409

oraz:

- **Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe** (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 1148 z późn. zm.);
- **Ustawa z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim** (Dz. U. z 2019 r. poz. 1480);
- **Ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego** (Dz.U. z 2004 r. nr 273 poz. 2702);

- **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 marca 2019 r.** zmieniające rozporządzenie w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw (Dz. U. z 2019 r. poz. 685);
- **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 sierpnia 2019 r.** w sprawie szczegółowych warunków przechodzenia ucznia ze szkoły publicznej, publicznej szkoły artystycznej, szkoły niepublicznej lub niepublicznej szkoły artystycznej o uprawnieniach publicznej szkoły artystycznej, do szkoły publicznej innego typu albo szkoły publicznej tego samego typu (Dz. U. z 2019 r. poz. 1641).

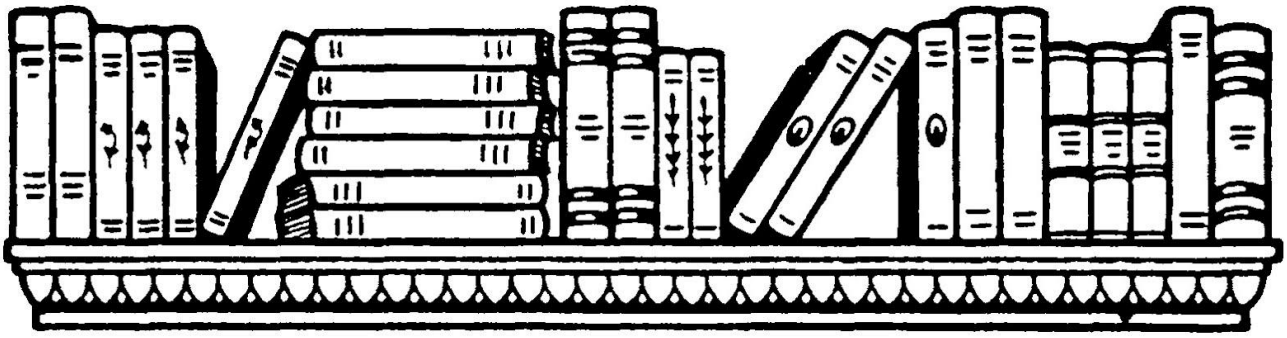

CZĘŚĆ II

Studia podyplomowe, szkolenia i kursy

Takie studia warto ukończyć!

Jeśli w powierzonych Ci obowiązkach figuruje prowadzenie klasy, w której uczą się uczniowie z zagranicy, studia podyplomowe pomogą Ci bliżej poznać specyfikę pracy z obcokrajowcem, wyposażą Cię w narzędzia stworzone do pracy z uczniem, dla którego język polski nie jest pierwszym znanym językiem. Dzięki takim studiom dowiesz się, jak nauczać języka polskiego obcokrajowców, czyli jak uczyć języka polskiego jako języka obcego.

Wiele uczelni proponuje tego typu studia uzupełniające. **Oto kilka propozycji**:

1) **Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Nauczanie języka polskiego jako obcego i drugiego**;

   zob.https://studiapodyplomowe.up.krakow.pl/direction/nauczanie-jezyka-polskiego-jako-obcego-i-drugiego/

2) **Uniwersytet Jagielloński, Nauczanie języka polskiego jako obcego**;

   zob. http://www.jpjo.polonistyka.uj.edu.pl/studia-podyplomowe

3) **Uniwersytet Wrocławski, Nauczanie języka polskiego jako obcego i drugiego**;

   zob.https://rekrutacja.uni.wroc.pl/kierunek/nauczanie-jezyka-polskiego-jako-obcego-kwalifikacyjne-studia-podyplomowe/

4) **Uniwersytet Śląski, Podyplomowe Studia Kwalifikacyjne, Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego**;

   zob.http://www.sjikp.us.edu.pl/pl/podyplomowe-studia-kwalifikacyjne-nauczania-kultury-polskiej-i-jezyka-polskiego-jako-obcego/

5) **Uniwersytet Gdański, Nauczanie języka polskiego jako obcego**;

   zob.https://ug.edu.pl/oferta_ksztalcenia/studia_podyplomowe/52977/sp_nauczanie_jezyka_polskiego_jako_obcego

6) **Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości, Język polski – nauczanie języka polskiego jako obcego w szkole** (również studia zdalne);

   zob.https://wwszip.pl/podyplomowe/nauczanie-jezyka-polskiego-jako-obcego-w-szkole-przyjazdowe-lub-w-internecie/

7) **Wyższa Szkoła Nauk o Zdrowiu (Poznań), Nauczanie języka polskiego jako obcego**; zob.https://wsnoz.pl/pl/studia-podyplomowe-poznan/nauczanie-jezyka-polskiego-jako-obcego.

Dodatkowe ścieżki dokształcania

I. Studia wspomagające diagnozę uczniów, rozpoznawanie ich problemów; studia niepolonistyczne - dodatkowe

1) ***Diagnoza i terapia pedagogiczna*** – zdobędziesz kwalifikacje do zajmowania stanowiska terapeuty pedagogicznego;

   zob. https://podyplomowestudia.eu/kierunek/diagnoza-i-terapia-pedagogiczna/

2) ***Kwalifikacje nauczycielskie. Przygotowanie pedagogiczne*** - uzyskasz kwalifikacje pedagogiczne oraz nabędziesz wiedzę i umiejętności z zakresu pedagogiki, psychologii, dydaktyki ogólnej i metodyki szczegółowej w powiązaniu z kierunkiem studiów i praktyką pedagogiczną;

   zob.https://podyplomowestudia.eu/kierunek/kwalifikacje-nauczycielskie-przygotowanie-pedagogiczne/

II. Studia wspomagające pracę polonisty z obcokrajowcami

1) ***Pomagisterskie Studium Logopedyczne*** – przygotujesz się do pracy z dziećmi i dorosłymi w placówkach oświaty, kultury i służby zdrowia;

   zob. http://www.ips.polon.uw.edu.pl/blg.php?id=29

2) ***Filologia polska w praktyce*** – uzupełnisz swoją wiedzę i uzyskasz pełniejsze wykształcenie polonistyczne;

   zob. http://www.ips.polon.uw.edu.pl/art.php?id=547.

III. Poradnik kulturowy

Czasem zdarza się, że w klasie znajdują się uczniowie pochodzący z różnych stron świata, którzy wychowali się w różnorodnych kulturach. Jak wiadomo, każdy kraj ma inne tradycje, przyzwyczajenia i wartości, np. dziedzictwo kulturowe czy wierzenia. Może się okazać, że uczniowie zostali wychowani w różnych warunkach, środowiskach kulturowych oraz społecznych i przekazane zostały im odmienne normy i wzorce postępowania.

Dlatego też warto być otwartym na inne kultury, a przede wszystkim mieć świadomość tej **pięknej odmienności** każdego ucznia, którą można pozytywnie wykorzystać podczas lekcji.

Jako przewodnik po kulturach proponujemy książkę *Międzykulturowość w szkole* pod red. Kingi Białek. Jest to pozycja ogólnodostępna (można znaleźć plik w Internecie). Znajduje się w niej wiele ciekawych aspektów, np. wielokulturowa społeczność szkolna, różnice w programach nauczania, kultura a podejście do edukacji, kultura a zachowanie ucznia, szok kulturowy, etnocentryzm i inne.

(https://www.ore.edu.pl/2017/03/miedzykulturowosc-w-szkole-poradnik-dla-nauczycieli-i-specjalistow/)

„Szkolenia dla nauczycieli prowadzone przez osoby znające kulturę i specyfikę krajów pochodzenia uczniów są koniecznością jeszcze przed przyjęciem uczniów przybywających z zagranicy i po nim. Pozwala to na umiejętne rozwiązywanie problemów, które mogą się pojawić na styku różnych kultur, czy wyjaśnianie polskim uczniom, dlaczego np. ich koleżanki i koledzy muzułmanie mogą chodzić w szkole w czapkach i chustach bądź ćwiczyć na lekcjach wychowania fizycznego w spodniach i spódnicach oraz myją twarz i głowę w umywalkach. Szkolenia pomagają także nauczycielom w przezwyciężaniu własnych uprzedzeń."

Mnóstwo ciekawych kursów znajdziesz również na:

→ https://www.edumach.pl/

→ https://kursy.operon.pl/Kursy

→ https://szkolenia.ore.edu.pl/

CZĘŚĆ III

Podstawy prawne dotyczące nauki cudzoziemców w szkole oraz zadania samorządu związane z organizacją ich edukacji

W Polsce funkcjonuje integracyjny model nauki języka polskiego. Zgodnie z polityką Unii Europejskiej i Rady Europy obcojęzyczni uczniowie od samego początku powinni zostać włączeni do procesu edukacyjnego. Każde dziecko cudzoziemskie ma prawo do bezpłatnej nauki w naszym kraju. Uczniowie niebędący obywatelami Polski mogą korzystać z nauki i opieki w placówkach edukacyjnych na warunkach identycznych jak obywatele polscy.

Zadania samorządu:

- Samorząd ma obowiązek zorganizować dodatkową naukę języka polskiego dla cudzoziemców, którzy nie znają języka lub znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki. Tacy uczniowie mają prawo do pomocy świadczonej przez osobę zatrudnioną w charakterze asystenta nauczyciela nie dłużej niż przez 12 miesięcy.
- Cudzoziemcy i obywatele polscy, którzy pobierali naukę poza granicami Polski, mogą skorzystać także z dodatkowych zajęć wyrównawczych, organizowanych przez placówkę edukacyjną, jednak nie dłużej niż przez okres 12 miesięcy, w wymiarze jednej godziny lekcyjnej tygodniowo.
- Do zadań własnych gminy należy także zapewnienie uczniom bezpłatnego środka transportu i należytej opieki w czasie przewozu do szkoły i ze szkoły. Istnieje także możliwość zwrotu kosztów przejazdu środkami komunikacji publicznej, jeśli dzieci mieszkają w obwodzie szkoły. Uczniowie mogą liczyć na transport, jeżeli ich droga z domu do szkoły przekracza trzy kilometry – w przypadku uczniów klas I–IV szkół podstawowych – lub cztery kilometry – dotyczy uczniów pozostałych klas.
- Uczniom przybywającym z zagranicy przysługuje także pomoc socjalna, którą organizuje samorząd. Osoby niebędące obywatelami Polski mogą uzyskać pomoc w formie:
    - stypendiów dla uczniów,
    - pomocy rzeczowej,
    - posiłków,
    - świadczeń rodzinnych,

- dodatków mieszkaniowych,
- zasiłków okresowych lub celowych.

CZĘŚĆ IV

Organizacja edukacji cudzoziemców w polskiej szkole

Jak wygląda przyjęcie do szkoły ucznia przybywającego z zagranicy?

- O przyjęciu ucznia przebywającego z zagranicy decyduje dyrektor. Dziecko może chodzić do szkoły, która znajduje się w obwodzie obecnego zamieszkania dziecka. Istotna jest również rozmowa kwalifikacyjna. Musisz wiedzieć, że uczeń nierzadko ma obowiązek przystąpienia do sprawdzianu, który określa jego kompetencje językowe. Jako nauczyciel języka polskiego możesz przygotować własny test, dzięki czemu będziesz wiedzieć, jak pracować z uczniem.
- Jeżeli chcesz pomóc uczniowi odnaleźć się w nowej szkole, możesz, np. przygotować dla ucznia zasady funkcjonowania i zachowywania się w szkole w jego ojczystym języku, aby mógł je zrozumieć.
- Warto rodzicom przekazać poradnik (w ich ojczystym języku) dotyczący tego, jak przebiega edukacja w polskiej szkole.
- Przydatne jest tłumaczenie istotnych dokumentów kierowanych do rodziców.

Zajęcia dodatkowe

- **Przydatna informacja** – dyrektor ma możliwość złożenia wniosku do organu prowadzącego, żeby zorganizować nieodpłatną naukę języka polskiego dla cudzoziemców. Zajęcia mogą się odbywać indywidualnie lub w grupach. Liczba godzin przeznaczona na takie zajęcia nie może być mniejsza niż 2 godziny w tygodniu. W miarę możliwości, zajęcia dodatkowe powinni prowadzić poloniści przeszkoleni w zakresie glottodydaktyki.
- **Przydatna informacja** – łączny wymiar godzin lekcyjnych języka polskiego i zajęć wyrównawczych nie może być wyższy niż 5 godzin lekcyjnych tygodniowo dla jednego ucznia.
- Możesz w szkole **zorganizować warsztaty międzykulturowe**, dzięki którym uczniowie dowiedzą się czegoś więcej o sobie nawzajem. Zgłębią różne religie, kultury czy obyczaje.
- Ze względu na barierę językową, dobrym rozwiązaniem jest **wydłużenie czasu pisania sprawdzianów oraz dostosowanie kryteriów oceniania.**
- **Zatroszcz się o to, aby uczeń miał zapewnione wsparcie psychologiczne.**

- **Pokaż uczniowi, jakie korzyści płyną z nauki języka polskiego**.
- **Przybliż całej klasie daną kulturę**. Choć jest to zajęcie trudne i czasochłonne, dbaj o to, aby w klasie panowała atmosfera wzajemnego zrozumienia, szacunku i braku uprzedzeń.
- **Rozmawiaj z uczniami i rodzicami**, organizuj spotkania, stwórz ciekawą prezentację, pokaż, z czego wynikają różnice, udowodnij, że stereotypy nie mają racji bytu, pokazuj, że to, co inne, nie musi być złe.
- **Postaraj się włączyć uczniów cudzoziemskich i ich rodziców w życie szkoły**. Jest to ważne, ponieważ to od rodziców w znacznym stopniu zależy stosunek uczniów do języka polskiego, więc warto zadbać o dobre relacje z nimi.
- **Zaangażuj dzieci do pracy**. Może dobrym pomysłem jest zrobienie gazetki szkolnej, przedstawiającej kulturę danego kraju? A może przygotowanie szkolnego festynu z różnymi grami, potrawami i muzyką? Może warto, aby cudzoziemcy nauczyli swoich kolegów i koleżanki parę słów w ich ojczystym języku, takich jak, np. „dziękuję” i „dzień dobry”?
- **Obserwuj zachowanie uczniów.** Reaguj i rozwiązuj pojawiające się problemy. Korzystaj z pomocy szkolnego psychologa oraz pedagoga.

CZĘŚĆ V

Psycholog – rola i zadania

Rola psychologa szkolnego jest bardzo ważna. Jego zadaniem jest upewnienie się, że uczeń cudzoziemski będzie właściwie potraktowany, a wszystkie procedury zostaną dopełnione.

Do najważniejszych zadań psychologów szkolnych należą:

- rozpoznawanie trudności adaptacyjnych dziecka wychowanego w innej kulturze (dziecko jest zmuszone do ponownego zdefiniowania siebie jako uczestnika życia społecznego);
- powinien dziecku pomóc opanować szok kulturowy, który jest wynikiem spotkania z nową kulturą. Antropolodzy wyróżniają cztery fazy doświadczeń odmiennej kultury:

1. **miesiąc miodowy -** okres fascynacji nową kulturą,
2. **szok kulturowy -** to czas, w którym dziecko zaczyna borykać się z codziennością w obcym kraju np. bariera językowa,
3. **ożywienie -** kiedy uczeń doświadcza tego, że jest sobie w stanie poradzić w wielu trudnych sytuacjach, co wpływa na jego samoocenę,
4. **dopasowanie -** pojawia się, kiedy cudzoziemiec zaczyna rozumieć normy, wartości, symbole ,,nowego" kraju;[1]

- łagodzenie trudnych emocji i stopniowe budowanie poczucia przynależności oraz bezpieczeństwa;
- powinien zwrócić uwagę na potrzeby dziecka cudzoziemskiego. Wyróżniamy potrzeby[2]:

---

[1] M.Brzezińska - Hubert, A. Olszówka (red.), *Edukacja międzykulturowa. Pakiet edukacyjny pozaformalnej Akademii jakości projektu,*cz.2, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Narodowa Agencja Programu, *Młodzież w działaniu*, s. 16-19, http://www.mlodziez.org.pl/sites/mlodziez.org.pl/files/publication/448/edukacja_miedzykulturowa_pajp_czesc_2_pdf_16004.pdf (data dostępu: 02.06.2021r.)

[2] *Uczniowie z różnych kultur w szkole,* B. Lachowicz i in. (oprac.), ORE, s.18, https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/wp-content/uploads/2015/10/uczniowe-z-roznych-kultur-w-szkole.pdf?fbclid=IwAR1R-W9zK6I3AWGKPUUYACaes51xQGhNq469ayO4Gs5pRCZjkh8uqryDPSE (data dostępu: 02.06.2021r)

Poznawcze:	Psychiczne:	Inne:
• Chęć poznania języka kraju, do którego przybyło, kultury tego kraju oraz panujących w nim norm i reguł życia społecznego. • Poznanie nowej szkoły i wymagań w niej panujących. • Korzystanie z zajęć wyrównawczych. • Zdobycie informacji o miejscach i osobach, które mogą mu pomóc w nauce.	• Poczucie bezpieczeństwa, chęć przezwyciężenia niepewności i zagrożenia wynikającego z niestabilności sytuacji życiowej. • Świadomość, że jest się akceptowanym przez nauczycieli. • Pokonanie problemów adaptacyjnych. • Otrzymanie pomocy w odnalezieniu się w nowej sytuacji. • Dostosowanie swojego zachowania do oczekiwań i przyjętych zasad w odmiennym kulturowo otoczeniu. • Wsparcie emocjonalne, odczucie, że nie jest pozostawione samo sobie. • Przezwyciężenie problemów wynikających z odmiennych umiejętności i kompetencji społecznych ukształtowanych w kraju pochodzenia. • Zdobycie akceptacji grupy rówieśniczej oraz umiejętności funkcjonowania w tej grupie. • Wzmacnianie poczucia przynależności. • Pozyskanie szacunku w społeczności szkolnej. • Odniesienie sukcesu na swoją miarę, odkrywanie mocnych stron oraz eksponowanie ich.	• Pomoc materialna. • Opieka medyczna.

Co może zrobić psycholog?

- **Znaleźć wspólną płaszczyznę komunikacji** (ojczysty język dziecka lub znalezienie tłumacza).
- **Zdobyć kompetencje kulturowe** (poszerzenie wiedzy o pochodzeniu etnicznym dziecka, jego uwarunkowań kulturowych, co wpływa na lepsze zrozumienie dziecka).
- **Przygotować rodziców i uczniów** na przyjęcie cudzoziemca.
- **Stworzyć profil ucznia** (poznanie indywidualnej strony ucznia, np. jego problemów, trudności czy obaw).
- **Zdiagnozować dziecko** (wywiad z opiekunami, sprawdzenie umiejętności językowych).
- **Obserwować dziecko** podczas zajęć w grupie rówieśniczej (dostrzeżenie jego cech osobowości).
- **Integrować uczniów** (może, np. prowadzić regularnie zajęcia, z naciskiem na współpracę, które pokażą różnorodne postrzeganie świata).
- **Zneutralizować działanie szoku kulturowego** (częste rozmowy z uczniem, pocieszanie, budowanie własnej wartości ucznia).
- **Rozwijać i podtrzymywać tożsamość** (np. zajęcia z wykorzystaniem baśni czy muzyki przenikających się kultur).
- **Monitorować postępy** ucznia i frekwencję.

Przykładowe ćwiczenie:

Jak się czujesz, gdy czegoś nie rozumiesz?

Cele:

– rozwijanie empatii,

– doświadczenie emocji towarzyszących osobom, które nie rozumieją danej sytuacji,

– kształtowanie umiejętności komunikacji w grupie.

Przebieg zajęć:

Prowadzący na początku zajęć odnosi się do doświadczeń uczniów (praca z całą grupą). Pyta ich o sytuacje z życia, w których nie rozumieli osób przebywających w ich otoczeniu. Po krótkim wprowadzeniu nauczyciel dzieli klasę na 2 lub 3 grupy i mówi, że wezmą udział w pewnym eksperymencie. Kilku ochotników z pierwszej grupy (2-3) opuści klasę, aby reszta grupy mogła ustalić temat rozmowy i słowa-klucze. Pozostałe dwie grupy są obserwatorami i nie mogą ingerować w przebieg zabawy. Na przykład jeśli grupa chce rozmawiać o meczu piłkarskim, musi zastąpić słowa związane ze sportem słowami z innej dziedziny. W tym przypadku posłużymy się pojęciami związanymi z kuchnią. Teraz zamiast boiska mamy kuchnię, zamiast bramkarza – kucharza, piłka może stać się garnkiem itd. Zadaniem ochotników jest włączenie się, po powrocie do sali, w rozmowę. Zwykle po jakimś czasie orientują się, że grupa rozmawia o czymś innym, niż im się wydawało. O końcu gry powinien zdecydować nauczyciel. Może to być, np. wyznaczony wcześniej czas, moment włączenia się ochotników do dyskusji, brak chęci kontynuowania zabawy czy chwila rozpoznania przez ochotników prawdziwego tematu rozmowy. Zadaniem jednej z osób jest wyjawienie zasad rozmowy na koniec zabawy[3].

[3] I. Czerniejewska, A. Marek, *Uchodźca w mojej klasie,* Warszawa 2010.

CZĘŚĆ VI

Zadania i rola nauczyciela w procesie dydaktycznym

Każdy nowy uczeń w szkole to wyzwanie dla nauczyciela. Dlatego, by ułatwić pracę sobie i dziecku, warto przygotować niezbędne informacje na jego temat. Do najważniejszych będą zaliczać się m.in.:

- pochodzenie ucznia,

- długość przebywania w Polsce,

- sytuacja rodzinna,

- stopień znajomości języka polskiego,

- stan wiedzy z poszczególnych przedmiotów.

Aby praca z takim uczniem była łatwiejsza i bardziej owocna, warto zaczerpnąć rad od psychologa. Współpraca z nim pozwoli na lepsze diagnozowanie potrzeb, możliwości czy też ewentualnych trudności uczniów cudzoziemskich.

Istotnym elementem w pracy z uczniami zza granicy, o którym nie można zapominać, jest indywidualizacja pracy na wszystkich lekcjach. Taki uczeń potrzebuje więcej uwagi oraz szczególnie ważne jest jego odpowiednie motywowanie i docenianie wszelkich postępów. Odrębne kryteria oceniania umożliwią uczniowi cudzoziemskiemu otrzymywanie ocen pozytywnych oraz zapewnią większą chęć do nauki i czynienia kolejnych kroków w poznawaniu języka.

Dobre rady dla nauczycieli pracujących z dziećmi cudzoziemskimi:

- przygotowywać krótkie, jasne i proste streszczenia lektur i innych tekstów, dostosowując je do poziomu znajomości języka polskiego przez ucznia,
- akceptować i chwalić każdą prawidłową odpowiedź ucznia (nawet jednowyrazową, czy nie do końca poprawną gramatycznie),
- w wypowiedziach pisemnych oceniać komunikatywność (dopuszczać występowanie błędów językowych),
- rozwijać sprawność mówienia i pisania (ćwiczenia w pisaniu mogą dotyczyć przepisywania i uzupełniania krótkich tekstów); doceniać takie umiejętności, jak

czytanie ze zrozumieniem, wyszukiwanie informacji, ogólne rozumienie tematyki i problematyki lektur,

- stosować język instrukcji – krótkie, proste, jasne komunikaty oraz krótkie pytania (np. Kiedy i gdzie toczy się akcja utworu? Kto jest bohaterem? Jaki jest bohater?),
- umożliwić korzystanie podczas lekcji ze słownika dwujęzycznego,
- pozwolić uczniowi na zadawanie pytań pomocniczych,
- dostosowywać wymagania dotyczące czytania bardziej obszernych tekstów (lektur) oraz analizy i interpretacji utworów lirycznych do aktualnych możliwości ucznia,
- doceniać pisanie nawet krótkich wypowiedzi, zwłaszcza jeśli znajomość języka polskiego jest w fazie początkowej,
- pamiętać, by nie przywiązywać zbyt wielkiej wagi do poprawności językowej wypowiedzi ucznia – ciągłe poprawianie może stać się przyczyną stresu, a w efekcie spowodować blokadę komunikacyjną między nauczycielem a uczniem,
- angażować uczniów w pomoc koleżeńską w klasie, po lekcjach, podczas zajęć świetlicowych itp. Takie praktyki służą też integracji uczniów[4].

Każda szkoła dla uczniów, którzy nie znają języka polskiego, jest zobowiązana do prowadzenia dodatkowych lekcji oraz zajęć dydaktyczno-wyrównawczych. Istotnym wsparciem jest również możliwość ubiegania się o pomoc **asystenta kulturowego**.

Aby uczniowie chętniej przyswajali nowy język, warto uczyć go pod kątem przydatności w życiu codziennym. Poloniści w ten sposób uświadamiają uczniom, jakie korzyści płyną z jego opanowania.

Jak motywować do nauki?

Nauczyciel powinien:

- stawiać przed dziećmi realne cele, doceniać i oceniać choćby ich najmniejsze sukcesy,
- nagradzać próby mówienia po polsku,
- tłumaczyć, że uczeń, znając język lepiej niż jego rodzina, może jej pomóc w codziennym życiu, kontaktach z urzędami,

[4] B. Lachowicz i in., *Uczniowie…* , s.28.

• podawać przykład asystenta, który często jako uchodźca przybył do Polski, a teraz ma tu pracę, pomaga cudzoziemcom,

• rozmawiać z rodzicami uczniów o uniwersalnej roli edukacji dzieci bez względu na kraj pobytu, ponieważ bez niej nie poradzą sobie we współczesnym świecie,

- wszędzie można uczyć się matematyki, obsługi komputera czy języka angielskiego[5].

[5] Tamże, s.37.

CZĘŚĆ VII

Asystent kulturowy - pomoc nauczyciela

Nie wszystkie szkoły decydują się na asystenta kulturowego, ale warto wiedzieć, że ktoś taki istnieje. Asystent kulturowy jest ogromnym wsparciem dla nauczycieli i uczniów. Towarzyszy uczniom cudzoziemskim w zajęciach lekcyjnych i na bieżąco tłumaczy im wszelkie kwestie poruszane na lekcjach, dzięki czemu dzieci mogą aktywnie uczestniczyć w zajęciach, pomimo braku znajomości języka polskiego.

Asystent kulturowy to przydatny **„łącznik"** pomiędzy nauczycielami i polskimi uczniami a uczniami cudzoziemskimi i ich rodzinami.

Asystent kulturowy – rola i zadania

Praca asystenta kulturowego w szkole jest niezwykle korzystna. Codziennie wspiera ucznia, obserwuje jego postępy, a także monitoruje jego samopoczucie w szkole i podejmuje szybkie decyzje, jeśli dzieje się cokolwiek niepokojącego. Osoba taka musi posiadać **wykształcenie pedagogiczne** i **znać język** ojczysty dziecka.

Obowiązki asystenta kulturowego to:

- **pomaga** w rozwiązywaniu konfliktów;
- **przekazuje rodzicom dzieci cudzoziemskich informacje** o bieżących wydarzeniach i działaniach szkoły;
- **wspiera ucznia** w radzeniu sobie z różnorodnymi trudnościami, między innymi w procesie integracji i adaptacji;
- **jest osobą, do której uczniowie mogą zwrócić się z każdym problemem**, co poprawia ich samopoczucie i wzmacnia poczucie bezpieczeństwa w szkole;
- pełni rolę **mediatora kulturowego**;
- **pomaga nauczycielom** w monitorowaniu frekwencji uczniów cudzoziemskich;
- **współdziała z psychologiem i pedagogiem**;
- **organizuje warsztaty międzykulturowe**;
- tworzy dni kultury czeskiej, gdy np. uczeń pochodzi z Czech.

Wsparcie dla nauczyciela

W Polsce istnieje wiele organizacji, które wspierają szkoły w różny sposób. Wśród nich wyróżniamy:

1. Stowarzyszenie Vox Humana – www.voxhumana.pl

2. Fundacja Obywatelska Perspektywa – www.obywatelska.org.pl

3. Forum na rzecz Różnorodności Społecznej – http://ffrs.org.pl

4. Stowarzyszenie Interwencji Prawnej – http://interwencjaprawna.pl

5. Polskie Forum Migracyjne – http://www.forummigracyjne.org

6. Polska Akcja Humanitarna – http://www.pah.org.pl

7. Fundacja na Rzecz Tolerancji poprzez Międzykulturowe Zrozumienie – http://foundationfortolerance.eu

8. Fundacja Świat na Wyciągnięcie Ręki – http://swiaty.org.pl

9. Stowarzyszenie Praktyków Kultury – www.praktycy.org

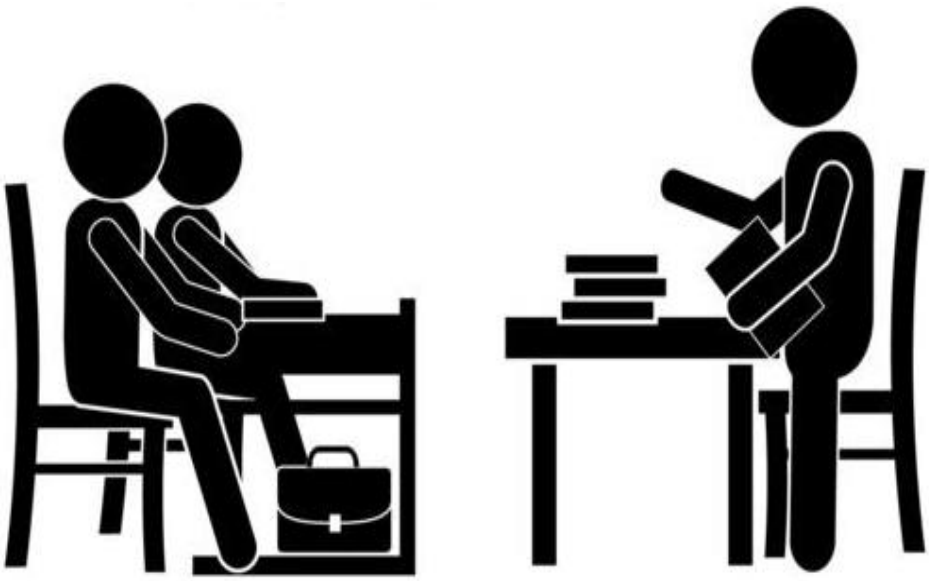

CZĘŚĆ VIII

Załączniki - Narzędzia diagnozy umiejętności językowych

Narzędzia diagnozy:

- Formularz wywiadu i wstępnej diagnozy umiejętności językowych,
- Diagnoza umiejętności ucznia cudzoziemskiego,
- Propozycja diagnozy biegłości językowej na podstawie deskryptorów *Europejskiego Portfolio Językowego* dla uczniów od 10 do 15 lat dla poziomów A1 i A2.

Formularz wywiadu i wstępnej diagnozy umiejętności językowych (załącznik nr 1)

Formularz wywiadu i wstępnej diagnozy umiejętności językowych

Jolanta Wasilewska-Łaszczuk, Małgorzata Zasuńska

Wypełniają pedagog szkolny i nauczyciel języka polskiego jako drugiego/obcego, w trakcie wywiadu z rodzicami ucznia. Jeśli zachodzi taka potrzeba, powinno się skorzystać z pomocy tłumacza/asystenta językowego.

Uwaga:

- *należy poinformować rodziców/opiekunów o klauzuli poufności dotyczącej przekazywanych informacji.*
- *rodzice/opiekunowie mają prawo odmówić odpowiedzi na wybrane pytania bez podania przyczyny*

Część 1 Dane ucznia

Imię i nazwisko: _____

Inne nazwiska (jeśli używane): _____

Data urodzenia: _____ Adres: _____

Płeć: Kobieta/Mężczyzna

Data pierwszego przyjazdu do Polski (jeśli dotyczy): _____

Miejsce urodzenia: _____ Pochodzenie etniczne: _____

Nazwa poprzedniej szkoły (do której dziecko uczęszczało w Polsce): _____

Wyznanie: _____

Jeśli dziecko uczęszczało do szkół w innych krajach, prosimy o podanie ich:

Nazwa szkoły i kraj	Od	Do	Język, w jakim prowadzono lekcje	Czy dziecko uczyło się języka polskiego jako drugiego?

Część 2 Umiejętności językowe

1. Jaki jest **język rodzimy** dziecka? _____
2. Jak dziecko **mówi** w tym języku?

wcale	niewiele	trochę	średnio	dobrze	biegle
0	1	2	3	4	5

Diagnoza umiejętności ucznia cudzoziemskiego (załącznik nr 2)

Diagnoza przeprowadzana w języku ojczystym
Formularz: dyrektora szkoły/psychologa/pedagoga/ wychowawcy/

Arkusz diagnozy służy do zdiagnozowania umiejętności ucznia w zakresie języka ojczystego. Nabyte umiejętności są istotne ze względu na określenie poziomu wyjściowego do pracy z uczniem w polskiej szkole. Diagnoza dotyczy różnych umiejętności, nie tylko językowych. Bada również podstawowy zakres umiejętności w zakresie arytmetyki, sposób graficznego zapisu pisma. Pozwala określić ewentualne trudności ucznia, które mogą być szczegółowo badane w dalszej diagnostyce specjalistycznej. Intencją twórców arkusza jest, aby pomimo bariery językowej, ewentualne trudności w uczeniu się mogły być zdiagnozowane możliwie szybko, a uczeń jak najszybciej uzyskał potrzebne wsparcie.

Sugerowane jest, by decyzję o potrzebie badania w języku ojczystym podejmować po pewnym okresie od przybycia ucznia do szkoły, kiedy dokonywana jest ocena postępów edukacyjnych i adaptacyjnych. Jeśli monitoring wskazuje na trudności ucznia i brak postępów edukacyjnych, wówczas warto podjąć próbę diagnozy w języku ojczystym.

Wyniki badania z wykorzystaniem arkusza podlegają analizie jakościowej. Opis wyników powinien wynikać bezpośrednio z udzielonych przez ucznia odpowiedzi. Zaleca się, aby tłumacze/asystenci uczestniczący w badaniu przygotowali opisowy wynik badania z wykorzystaniem arkusza w języku polskim. Taki opis powinien trafić do nauczycieli pracujących z danym uczniem.

Szkoła _____

Język ojczysty ucznia: _____

Imię i nazwisko: _____

Wiek: _____ Data urodzenia: _____

Data przeprowadzenia diagnozy: _____

Osoba przeprowadzająca diagnozę: _____

Informacja zwrotna dla (nazwisko nauczyciela): _____

Pod każdym zadaniem znajduje się rubryka Komentarz. Prosimy o zamieszczenie w nich uwag dotyczących wykonanego ćwiczenia.

Zadanie 1. Pozdrowienia (Powitanie)

Instrukcja dla przeprowadzającego diagnozę: Przywitaj się z uczniem i nagraj jego odpowiedź.

Komentarz:

Przykładowy test sprawdzający umiejętności językowe (załącznik nr 3)

Propozycja sprawdzianu umiejętności na poziomie A1 z języka polskiego jako drugiego

wersja dla nauczyciela

Imię i nazwisko ucznia: _____ **Data:** _____

Wynik: ____/40p

Zadanie 1. (2 pkt.)
Przeczytaj wyrazy i podkreśl dwa, które usłyszysz.

cztery czterdzieści czternaście

Instrukcja dla nauczyciela: Przeczytaj dwukrotnie liczby: „czternaście", „cztery". Czytaj powoli i wyraźnie.

___/2p

Zadanie 2. (2 pkt.)
Posłuchaj dwóch dialogów i dopasuj do nich właściwe ilustracje A, B lub C. Wpisz odpowiednie litery A, B lub C.

Dialog 1 — .....

Dialog 2 — .....

Ilustracja A

Ilustracja B

Ilustracja C

___/2p

Instrukcja dla nauczyciela: Dwukrotnie odczytaj dwa proste dialogi. Czytaj powoli i wyraźnie. Przeczytaj również numer każdego dialogu.

„Dialog 1.
A — Dziękuję. To wszystko na dziś. Jutro będziemy kontynuować te ćwiczenia. Do widzenia.
B — Do widzenia pani.

Dialog 2.
C — Cześć, mam na imię Magda.
D — Cześć. Ja jestem Karolina."

Bibliografia

1. M.Brzezińska - Hubert, A. Olszówka (red.), *Edukacja międzykulturowa. Pakiet edukacyjny pozaformalnej Akademii jakości projektu,* cz.2, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Narodowa Agencja Programu, *Młodzież w działaniu,* s. 16-19,

   http://www.mlodziez.org.pl/sites/mlodziez.org.pl/files/publication/448/edukacja_miedzykulturowa_pajp_czesc_2_pdf_16004.pdf

2. B. Chisi i in., *Dziecko migranckie w naszej klasie. Rekomendacje nauczycieli dla nauczycieli,*

   https://biblioteka.womczest.edu.pl/new/wp-content/uploads/2013/09/webowa_biblioteka_przedszkole_dziecko_migranckie_w naszej_klasie.pdf

3. I. Czerniejewska, A. Marek, *Uchodźca w mojej klasie*, Warszawa 2010

4. E. Kownacka, *Od szoku do adaptacji: psychologiczne konsekwencje wyjazdu za granicę*, [w:] Cieślikowska D., Kownacka E., Olczak E., Paszkowska-Rogacz A., *Doradztwo zawodowe a wyzwania międzykulturowe*, Warszawa

5. B. Lachowicz i in., *Uczniowie z różnych kultur w szkole,* (oprac.), ORE,

   https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/wp-content/uploads/2015/10/uczniowe-z-roznych-kultur-w-szkole.pdf?fbclid=IwAR1R-W9zK6I3AWGKPUUYACaes51xQGhNq469ayO4Gs5pRCZjkh8uqryDPSE

6. M. Zasuńska (red.), *Praca z uczniem cudzoziemskim. Przewodnik dobrych praktyk dla dyrektorów, nauczycieli, pedagogów i psychologów,* Warszawa 2011r,

   https://edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/strona/4316/attachments/przewodnik_dobrych_praktyk.pdf

Korekta językowa i merytoryczna W-MODN w Elblągu – doradca metodyczny ds. języka polskiego mgr Edyta Meredyk-Szczesiak